

De wijk

LES 1 IN DE BUURT

Steden en grotere dorpen bestaan uit kleinere eenheden: buurten of wijken. Een wijk wordt gevormd door verschillende straten en is overzichtelijker dan de stad of het dorp in zijn geheel. Vaak zijn huizen in een wijk in dezelfde periode gebouwd en lijken ze op elkaar.

In wijken uit de jaren 50 zie je veel portiekflats. In die periode zijn er snel veel nieuwe huizen nodig door de babyboom van na de Tweede Wereldoorlog. Portiekflats zijn snel gebouwd en nemen weinig ruimte in. Drie of vier gezinnen wonen op hetzelfde stukje grond, terwijl ze allemaal hun eigen voordeur hebben.

Tot in de jaren 60 zijn er in vrijwel elke wijk op de hoeken van de straten bakkers, slaggers, groenteboeren en kruideniers te vinden. Of ze komen met een kar of rijdende winkel langs de huizen. Langzaam maar zeker verdwijnen veel van deze buurtwinkels. Buurtwinkels hebben immers maar een bescheiden assortiment. Steeds meer mensen krijgen een auto. Er verschijnen nu supermarkten met een veel breder assortiment en met grote parkeerplaatsen voor de auto's. Een supermarkt kan bovendien de artikelen goedkoper aanbieden dan een buurtwinkel door de centrale inkoop en verhoudingsgewijs goedkope huisvestingskosten. Door de concurrentie van de supermarkten kunnen de kleinere buurtwinkels maar moeilijk het hoofd boven water houden.

In de jaren 70 worden vooral in de buitenwijken veel woonerven gebouwd met autoluwe of autovrije hofjes. Het achterliggende idee is dat mensen in de buitenwijken op een rustig, veilig en kindvriendelijk woonerf willen wonen, terwijl ze in het centrum van de stad gaan werken.

Vanaf de jaren 90 verschijnen de zogenaamde Vinex wijken (afkorting van **V**ierde **N**ota **R**uimtelijke **O**rdening **E**xtra). Deze wijken zijn tegen de oude stadskernen aangebouwd. Een opvallend verschijnsel vanaf de eeuwwisseling is bovendien de nostalgie naar de jaren 30 van de vorige eeuw. Er worden veel wijken in die stijl van die tijd gebouwd. Mensen grijpen terug op de nostalgie die deze huizen uitstralen met glas-in-loodramen, paneeldeuren en erkers. Maar wel met alle comfort van nu.

De leerlingen leren in deze les de werkelijkheid te abstraheren: gebouwen worden gekleurde rechthoeken, straten witte strepen enzovoorts. En ze gaan de werkelijkheid generaliseren in een plattegrond. Daarin moet je keuzes maken: wat teken je wel en wat niet? Zo laat je in een plattegrond alles weg wat verplaatsbaar is. Met behulp van Street View op Google maps is duidelijk te maken hoe een plattegrond de werkelijkheid vereenvoudigd weergeeft.

Er zijn verschillende soorten plattegronden zoals overzichtsplattegronden en thematische plattegronden. Overzichtsplattegronden geven een zo compleet mogelijk beeld van alle ruimtelijke elementen in bijvoorbeeld een huiskamer, een school, een wijk of een complete stad. Thematische plattegronden streven juist niet naar een compleet beeld, maar hebben tot doel om een bepaald thema te verduidelijken (bijvoorbeeld de vluchtwegen in een ontruimingsplan, de plaats van de afvalbakken in een wijk of de locatie van de attracties in een pretpark).

LES 2 WERKERS IN DE BUURT

Tegenwoordig doen veel mensen hun dagelijkse boodschappen in de supermarkt. De voorloper van de supermarkt is de kruidenierswinkel. Daarin stond de winkelier nog achter de toonbank, terwijl de klanten hem vertelden wat ze nodig hadden. Dat kostte veel tijd. In 1948 werd in Nijmegen de eerste kruidenierswinkel met zelfbediening geopend. Dat was revolutionair! De mensen konden zelf hun boodschappen van de schappen pakken en daarna alles afrekenen bij de winkelier. In 1953 opende de eerste supermarkt van Nederland haar deuren. Dat was de winkel van Dirk van den Broek in Amsterdam. Het verschil met de zelfbedieningskruidenier was dat in de supermarkt ook verse artikelen te krijgen waren, zoals brood, vlees en groente. De supermarkt was zo'n succes dat er al snel ook in andere steden supermarkten werden geopend. Inmiddels weten we niet beter. We rijden met ons karretje langs de schappen. In veel supermarkten hoef je niet eens meer langs een caissière om af te rekenen. Je kunt de boodschappen zelf scannen en daarna afrekenen.

De supermarkt heeft veel invloed gehad op de verpakking van producten. Vroeger woog de kruidenier de producten af en verpakte ze in zakken. En de groenteman gooide groente en fruit los in je tas. Tegenwoordig ligt alles verpakt in het schap. Een verpakking moet daarom stevig zijn en er aantrekkelijk uitzien.

Door al die verpakkingen is er steeds meer afval. Veel van dat afval kunnen we hergebruiken. Van lege flessen en potten maken we nieuwe flessen en potten, van oud papier maken we nieuw papier. Kapotte lampen en lege batterijen bevatten schadelijke stoffen en worden daarom ook ingezameld.

Plastic afval vormt een groot probleem. Door al het plastic dat we wereldwijd de afgelopen decennia hebben weggegooid, is in de Grote Oceaan bijvoorbeeld een groot drijvend eiland van plastic ontstaan: de plasticsoep. De exacte omvang is niet bekend, maar het zou heel Nederland kunnen bedekken. Het is daarom van groot belang plastic in te zamelen en niet zomaar weg te gooien.

Afval dat we niet opnieuw kunnen gebruiken, wordt verbrand of op een vuilnishoop gestort. Als de vuilstortplaats vol is, worden sommige vuilnishopen 'omgetoverd' tot parken. Er komt eerst een goede afdeklaag op, dan een leeflaag en ten slotte bomen en struiken. Zo creëren we een extra stukje natuur. In Gelderland, vlak bij de grens met Duitsland, heeft een vuilnishoop een bijzondere nieuwe bestemming gekregen: er zijn 3500 zonnepanelen op geplaatst.

LES 3 WATER, GAS EN STROOM

In onze huizen gebruiken we elektriciteit voor de verlichting en voor apparaten zoals de wasmachine, de televisie en de stofzuiger. Je merkt vaak pas voor hoeveel dingen je stroom gebruikt als de stroom uitvalt.

Daarnaast gebruiken we in onze huizen aardgas. Aardgas halen we uit de aarde. In Slochteren, in de provincie Groningen, wordt nu (2020) nog aardgas gewonnen, evenals uit tal van kleinere gasvelden op land en in de Noordzee. De winning bij Slochteren gaat stoppen. Want door de winning vinden er regelmatig ondergrondse verschuivingen in de bodem plaats die leiden tot aardbevingen.

Vroeger werden veel huizen verwarmd met alleen een gaskachel. Veel slaapkamers hadden geen verwarming. Daar kon het vooral in de winter erg koud zijn, ook omdat de huizen toen veel minder goed geïsoleerd waren dan nu. Tegenwoordig hebben de meeste huizen centrale verwarming. Een kachel verwarmt water op een centrale plek in het huis. Vanuit die kachel gaat

het warme water via leidingen naar de verschillende kamers. In vrijwel elke kamer is een radiator waar het warme water doorheen stroomt en die de kamer verwarmt. Sommige huizen worden verwarmd met vloerverwarming. Het warme water stroomt dan door leidingen in de vloer. Honderdduizenden huishoudens in ons land zijn aangesloten op de stadsverwarming. Dat is eigenlijk een centrale verwarming op buurtniveau. Op een centrale plek wordt daar water warm gestookt en dat wordt via leidingen naar de verschillende woningen vervoerd.

Centrale verwarming, en vooral vloerverwarming, lijkt een vrij recente uitvinding, maar de Romeinen hadden het al. Zij verwarmden hun huizen door middel van verwarmd water dat door leidingen in de vloer stroomde. Met de ondergang van het Romeinse Rijk (rond 500 na Chr.) ging ook de kennis van de centrale verwarming verloren. Pas in de 19e eeuw, ten tijde van de industrialisatie, werd de centrale verwarming herontdekt. Eerst werd het vooral gebruikt voor broedmachines en voor kassen waarin de exotische planten uit de parken moesten overwinteren, zoals in het Jardin des Plantes in Parijs.

In Nederland wordt het principe van centrale verwarming voor het eerst toegepast in 1838 in een herenhuis aan de Keizersgracht in Amsterdam. Tot de Eerste Wereldoorlog wordt de centrale verwarming vrijwel alleen gebruikt in kantoren en openbare gebouwen, zoals ziekenhuizen. Daarna krijgen ook villa's en herenhuizen centrale verwarming. Vanaf 1965 worden steeds meer huizen uitgerust met centrale verwarming.